

CON ĐƯỜNG NÀO (Ở NHA TRANG) CŨNG DẪN VỀ BIỂN CẢ.

(Tâm Bút).

□

I.

Đọc xong Chuyện Cũ Không Rời của Uyên Thao, trái tim bỗng không rời theo những lời đã đọc. Cái chết ám ảnh giấc ngủ đêm hôm đó và những đêm kế tiếp.

Tháng 12, 2012, nghe tin ca sĩ Duy Quang từ trần ở Nam Cali, tôi đã rủ lòng theo ý nghĩ “*Một biểu tượng cho thời tuổi trẻ của mình đã chấm dứt...*”

Mai này nếu nghe tin Uyên Thao nằm xuống ở Virginia, chắc chắn rằng tôi sẽ buồn hơn: “*Biểu tượng cuối cùng cho một miền Nam đầy tinh hoa từ nay không còn tìm thấy nơi nào nữa trên quả địa cầu.*”

Hẳn sẽ có độc giả bảo rằng tôi bi quan, nhưng tôi xác định được những gì ở trên đã viết.

+ Đầu năm 2019 nghe rộ lên trên Youtube cái chuyện lão già Bùi Hiền trong nước bỏ 20 năm nghiên cứu (ruồi bu!) sửa đổi tiếng Việt thành ra một thứ tiếng Ba Tàu ngọng nghịu, tôi đã ngơ ngẩn suốt nhiều ngày liền tiếp.

+ Lớp dạy tiếng Việt miễn phí được thành lập ngay cho vài học trò con nít ở Mỹ.

+ Sau đó là lớp dạy hòa âm (cũng miễn phí) cho đám học trò lớn không rành tiếng Việt, nay, từ các câu chuyện với tôi (hy vọng họ) sẽ hiểu rõ cái đẹp sâu sắc của tiếng Việt (thứ thiệt!).

+ Đồng thời là gần hai ngàn trang Những Con Chữ Dị Dàng đem lại qua đêm tuôn nhanh ra giấy.

Trong các hành động tôi làm, mục đích cơ hồ vượt cao hơn cả tình yêu dành cho âm nhạc hay cho chữ nghĩa. Tôi như đang muốn giành giật với bàn tay Thời Gian một cái gì rất đẹp tôi TỪNG ĐƯỢC ĐÓN NHẬN. Một cái gì sâu thẳm mấy chục năm nằm im trong tiềm thức nay lù lù lộ mặt: “*Tiếng Việt vẹn toàn với cái đẹp cao sang thâm thúy của nó*”.

Bài viết Chuyện Cũ Không Rời của Uyên Thao đọc hôm nay cũng nằm trong cái đẹp trên cả lời lẫn ý tôi vừa nói.

II.

Năm 1983, ở Bruxelles, hằng ngày tôi được người bạn làm chung chỗ (một linh mục dòng Dominique) đến nhà kèm thêm tiếng Pháp. Lấy cuốn Bonjour Tristesse của Françoise Sagan làm bài dạy, Michel nói:

“Học ngôn ngữ, cách tốt nhất là học trên tác phẩm chữ nghĩa. Tất cả mọi tinh hoa của một xứ sở chỉ đều quy tụ lại trên các tác phẩm kinh điển. Trong xứ sở này, ai cũng nói tiếng Pháp nhưng không phải ai cũng nói tiếng Pháp ĐÚNG, nhất là tiếng Pháp phong phú quý phái của Văn chương.”

Năm 1992, ở San Jose, một anh Mỹ trắng (là luật sư cũng là nhạc sĩ trống, tha thiết xin đến trọ nhà tôi “để học tiếng Việt”). Cảm động, tôi nhận dạy chùa cho anh, một người ngoại quốc “mong mỗi được học từ chính một nhà văn” ngôn ngữ đất nước tôi. Tôi lấy kinh nghiệm của Michel, dạy cho Brent bằng tác phẩm Nước Chảy Qua Cầu; từng đêm 2 giờ, kiên nhẫn phân tích văn phạm, ý tứ sâu xa, cách đặt câu, cách dùng cho đúng ý nghĩa trên từng đoạn văn, con chữ.

Một năm sau, Brent đứng trên sân khấu phát biểu trước đám khán giả đông đảo trong buổi ra mắt Một Truyện Dài Không Có Tên những lời bằng tiếng Việt (dù âm giọng vẫn còn ngọng nghịu):

“Trước khi gặp chị BG, cũng có vài người dạy tôi tiếng Việt, nhưng tôi không bao giờ nghĩ rằng mình có thể đọc hoàn hảo một trang báo tiếng Việt ngoài những dòng tit lớn. Bây giờ thì tôi chẳng những đọc báo mà còn đọc và hiểu thông suốt được tất cả mọi tác phẩm văn chương nào chị BG đã viết ra.”

III.

Giữa tháng 12, 2020, bỗng dưng có đứa em họ, con bà Di ở Nha Trang, xin đến trọ nhà tôi vì “dịch Covid, không mua được vé máy bay về VN làm việc”. Vô tình mà đứa em (có Ph. D Thần học ở Mỹ) trở thành “thiên sứ” đỡ đàn giùm con-người-cô-đơn-kiêu-hãnh-tôi những cụ thể vật vãnh. Nhiều ngày đêm nằm chết trên giường, dậy không nổi theo cơn nhức đầu khủng khiếp, tay chân bại hoại rời rã, nếu không có đứa-em-thiên-sứ, chắc là tôi đã có đi luôn trong cơn trụ tim cũng chẳng ai hay.

Một lần trong câu chuyện, nghe đứa em kể:

“Mấy chục năm xưa ở Nha Trang, tụi em được dịp làm học trò violon của chị, lăm hôm ngồi nghe chị kể chuyện, đứa nào cũng thật mê trong cái vẻ sống động rất văn chương của chị. Phải nói là từ chị có một sức hút mạnh mẽ trong chiều hướng Thiện. Bằng mấy chục năm, giờ mới có dịp sống cạnh chị, lại khám phá nơi chị một con người rất lạ: “Chị chỉ sống cho người khác mà chẳng màng gì đến chính bản thân.”

(Vừa nghe đứa em nói, tôi vừa nhớ lại lời thư cô bạn nhà văn Thanh Vân viết: *-Nhớ giữ gìn sức khỏe, Văn Học còn cần những người như BG. BG mà phung phí hay thờ ơ với sức khỏe chính là có tội với Văn Học đó. Thương cho*

BG nhưng vẫn cảm thấy BG đã sống một cuộc đời đáng sống và cũng rất giàu. BG đã có tất cả những gì mà mọi người cả nam lẫn nữ trên trái đất này đều thèm muốn. Như vậy cũng “đủ một đời” phải không người bạn tài hoa nhưng xin đừng “mệnh bạc” của Thanh Vân?)

Cũng chỉ tuần lễ mới đây, nửa đêm thức giấc, thấy căn phòng rung rinh, nghĩ là một cơn động đất nhẹ, tôi nằm im trong tư thế ngửa mặt. Nào dè, nguyên một bức tường sách từ cửa sổ đổ ập, chôn vùi trọn cả thân hình tôi từ cổ trở xuống. Tôi lặng người dưới hàng trăm cuốn sách, cũng không muốn làm phiền đứa em ở phòng đối diện, cứ vậy mà nằm cho tĩnh tâm mới lui cui rút chân từ từ ra khỏi đống sách. Đứa em nghe động, bước qua. Hai chị em lùa tạm sách vào một góc giường cho tôi có chỗ nằm. Trời rất lạnh. Nghe đứa em hỏi “*Chị có sao không?*” tôi mới sực nhớ lại mình “*Xem có sao không?*” Trong óc hiện nhanh ý nghĩ, biến thành câu đáp:

“Vãn chương đã cứu chị. Giấy là làm từ gỗ. Với đống gỗ này, nếu không phải Vãn chương thì làm sao chị không bị gãy xương?”

Tôi tin điều “chữ nghĩa có linh hồn” như đinh đóng cột.

IV.

Bài viết của Uyên Thao cứ lẩn quẩn hoài trong óc, nên, cho dầu cái tin rất nóng “*TT Donald Trump xách động cả trăm ngàn kẻ cuồng Trump xông vào phá phách Capitol Hill ngày Jan 6, 2021*” đang làm xao động toàn thế giới thì cũng không khiến tôi quan hoài cho lắm. Tôi cứ nghĩ đến cái nghiệp làm báo mà Uyên Thao và bạn bè anh đã vướng. Nghĩ đến thời 1972-1974 tình hình đất nước đầy khủng hoảng báo hiệu một cuộc diệt vong Miền Nam đang sắp xảy ra. Nghĩ lung tung nhiều thứ. Rồi lại hình dung lung tung nhiều thứ.

(Hình dung) Tại Sài Gòn, nhộn nhịp nhất là ở các tòa soạn, cái nhộn nhịp trí thức không bị chen vào sự đổ kị nhỏ nhen như cái nhộn nhịp ở các vũ trường, phòng trà ca nhạc. Đạo đó, tôi là người của giới ca nhạc nên phải nếm đủ mùi tranh đua bản thủ của đám đồng nghiệp “air-head!”

Nhìn lại, tôi thấy may cho mình “*đã không bắt tay vào giới chữ nghĩa Sài Gòn trước 1975*” nên KHÔNG mang theo mình ra tới xứ người nỗi buồn vẩn vương hào quang chữ nghĩa. Vãn chương của tôi được khởi nguồn từ thiếu niên đam mê sách vở, thoát thai và chào đời đơn thuần trong sáng tại Mỹ. Nhờ thế, tôi không có cái tánh kiêu căng hợm hĩnh theo những gì mình đã cấu tạo nên.

Dù vậy, tôi HIỂU và thông cảm được nỗi niềm của các nhà văn từng một thời lầy lùng trong nước. Các đứa con tinh thần của họ chào đời ở hải ngoại không giấu nỗi giùm cho họ một “cái gì đó của quá khứ”. Uyên Thao cũng không khác trong cái nhìn tôi thời gian tôi mới giao thiệp với anh, đầu năm 2003.

Từ 2003 đến nay 2021, tôi mới “bắt gặp” đúng một Uyên Thao cuu mang vừa bản chất anh hùng Lương Sơn Bạc lẫn bản chất từ tâm Jean Valjean SAU 10 năm đi tù Cộng Sản, SAU gần 20 năm “đi tù” chốn giang hồ gió tanh mưa máu xứ Mỹ. Uyên Thao bây giờ mới thật là Uyên Thao tôi từng hình dung qua các bài anh viết và hành động anh làm thời 1970-1974 trong quê hương.

Chuyện Cũ Không Rời của Uyên Thao cứ mãi vẫn vương đầu óc. Tôi hình dung được hoàn cảnh khác biệt rất lớn GIỮA “một tay chủ bút năng động trong một tòa soạn ở Sài Gòn, lúc nào cũng có bên cạnh những người bạn tâm huyết” VỚI một “Uyên Thao (cô-đơn-và-bó-buộc-bởi-búa-riù-du-luận) điều hành Tủ Sách Tiếng Quê Hương ở Virginia.” Nỗi buồn trong anh theo cấp số nhân hẳn rằng phải tăng lên từ đó.

Tôi hiểu, rất hiểu Uyên Thao của lúc sau này.

Những tên tuổi bạn hữu đề ra trong Chuyện Cũ Không Rời, có người nằm xuống thì đã nằm xuống hẳn, có người ra tới hải ngoại rồi thì cũng vì lẽ này lẽ khác mà “nằm xuống” luôn, không còn lai vãng bên anh.

(Viết tới đây, lại thấy mình đang quay về với sự chán ghét đấm chóp bu Việt Cộng! Các tòa soạn bẽ thế của báo Tuổi Trẻ, báo Thanh Niên... ở Sài Gòn bây giờ làm sao đáng so sánh với các tòa soạn chật chội mà tập nập tiếng cười đấm mê chữ nghĩa trên các đường Võ Tánh, Cống Quỳnh thời cũ? Chỗ ngồi của các-con-khi-lượn-cành-bôi-bút-CS lẽ ra là trong rừng sâu núi thẳm chứ nào phải chình ình chường mặt khoa trương tư tưởng Bác Đảng ngay giữa thủ đô hoa lệ của Miền Nam ngày xưa?)

V.

Tôi giống như anh chàng Đoàn Dự trong truyện kiếm hiệp của Kim Dung, không biết chút võ công nào mà lại dấm một mình lặn chân vào chốn giang hồ gió tanh mưa máu. Kẻ Ác đời đầu đã nhiều, mà kẻ Thiện cũng có lắm duyên gặp gỡ. Uyên Thao là một trong những con người Thiện cho tôi gặp đó.

Nhưng, ba mươi một năm cầm viết, tôi có điểm RẤT KHÁC với Uyên Thao là đã “không có người bạn nào bên cạnh.” Bạn tâm huyết không có đã đành, mà ngay cả “bè-giá-áo-túi-com-áo-thụng-vái-nhau” cũng không màng kết. Vì vậy, chốn giang hồ gió tanh mưa máu cũng không tác động được những gì tôi viết. Tôi cứ làm lủi đi. *Je ne suis jamais seule avec ma solitude.* Ngày xưa tôi từng cao ngạo nói thế, ngày nay vẫn cao ngạo nói thế. Chỉ nỗi cô đơn, chỉ những con chữ mới được tôi kết làm bạn tâm huyết. Tôi không may mắn như Uyên Thao, nhưng phải gọi là ĐÃ RẤT MAY theo sự không có bạn thế này.

Dù vậy không thể phủ nhận hai điều quan trọng:

1/ Uyên Thao đã “gặp lại” các người bạn bác sĩ Phạm Văn Lương, chàng sĩ quan Biệt động Tân Dân... khi cầm trong tay cái danh sách “*báo động những nhà văn hải ngoại anh không nên giao thiệp mà tên TTBG đứng ở hàng thứ nhất*”. Máu Lương Sơn Bạc thời trẻ trong anh nổi dậy; vì thế mới có cái chuyện “anh đi tìm tôi khi lần đầu tới San Jose, tháng Tư 2003.”

2/ Phần tôi, phải thú nhận, tôi chỉ “gặp lại” Uyên-Thao-người-bạn-chữ-nghĩa-cô-đơn của mình thời gian rất sớm gần đây SAU KHI nghe truyện Thủy Hử, và nhất là HÔM NAY đọc bài anh gửi.

VI.

Con đường nào cũng dẫn về La Mã.

(Với tôi) con đường nào của thành phố Nha Trang cũng dẫn ra tới biển. Cái đại dương mênh mông giúp tôi và anh hội ngộ chính là chữ nghĩa. Loại chữ nghĩa có linh hồn, chữ nghĩa chân thật xuất phát từ trái tim chân thật. Chuyện Cũ Không Rời chính là những con chữ tôi luôn tìm kiếm đó. Không chút tự cao tự đại, không chút hợm hĩnh kênh kiêu, qua chữ nghĩa hồn hậu riêng, Uyên Thao đã đưa từng người bạn cũ đến bắt tay tôi, chào đón tôi, thân thiết kéo tôi vào trong thế giới họ, như lời thư anh viết cho tôi ngày *Wed., September 24, 2008*:

“BGiấy ơi,

Rất mừng nhận được thư BGiấy Dù xa cách, dù lâu lắm hoặc chẳng bao giờ còn có thể liên lạc với nhau thì BGiấy hãy tin chẳng có gì thay đổi trong tình cảm của tôi dành cho BGiấy.

BGiấy không như bọn tôi, nhưng tôi thường nghĩ về BGiấy NHƯ MỘT NGƯỜI TRONG CÁI THẾ GIỚI MÀ TÔI ĐÃ CÓ.”

Lúc này tôi mới thật sự hiểu hai chữ “cố nhân” Uyên Thao vẫn dùng cho tôi qua các lá thư emails. Bây giờ mới nhận thức được giá trị tình cảm cao quý của một-nhà-văn-đi-trước dành cho một đứa-chữ-nghĩa đi sau.

Viết văn, làm báo đều là cái Nghiệp. Tôi và Uyên Thao cùng có chung cái Nghiệp. Một cái Nghiệp xứng đáng cho những ai có lương tâm, có dũng khí và trí tuệ khác người.

Anh đi trước tôi đến gần 20 năm. Anh kết với tôi một tình bạn "xa-như-trời-mà-cũng-gần-như-đất". Anh nhìn về tôi với cái nhìn đang dành cho người bạn trẻ Tân Dân ở Sài Gòn năm 1974. Anh nói với tôi những lời như đang nói cùng người bạn trẻ ấy:

-Sao cứ tự hành hạ mình mãi như vậy? BGiấy đã chọn mấy chữ Nước Chảy Qua Cầu làm tựa đề cho một tác phẩm thì cứ coi mọi chuyện như vậy có được không? Mọi thứ vui buồn tới mức nào trước sau cũng đều trôi vào hư vô, bận tâm làm chi cho mệt.

Anh khuyến nhủ tôi những lời dè dặt (như đang bắt lức trước quyết-định-sống-còn của người bạn trẻ ngày cũ):

-Chuyện Thiện - Ác ở đời thì vô cùng kỳ ảo theo những biến diễn khôn lường. Theo ý riêng tôi, cái Thiện thực sự chỉ tìm thấy được ở tấm lòng tử tế tự nhiên của con người mà thôi. Vì thế, nhiều khi mình luôn gặp những điều Thiện từ người này, người khác chỉ vì mình “may mắn CHƯA trở thành đối tượng để so đo, hoặc mình CHƯA HẾT THỜI để trông cậy nhờ và điều gì đó”. Những điều Thiện này cần phải có thời gian thử thách để xem có khởi nguồn từ một tấm lòng thành hay không.”

Trong một bài Viết Cho Người Đã Chết, tôi đã ghi xuống:

“Đó chỉ là ‘những hạt cát rất bé’ vẫn còn biết thở trong cái kiếp nạn lớn lao đang bao phủ trên toàn Dân Tộc. Điểm đau lòng và bất lực của tôi là vẫn nhìn thấy từ trong nước ra đến ngoài hải ngoại hôm nay RẤT NHIỀU vị ‘trí thức trùm chẵn’!

Chuyện Lịch Sử rõ là... không mê chút nào (như chị Kim Chi viết!). Khổ nỗi rằng tôi lại là người rất mê Lịch Sử (như kẻ mê một món đồ cổ, lúc nào cũng đem ra sãm soi nhìn ngắm để ngày càng thấy nó sáng hơn trên nhiều góc cạnh). Vì vậy cái đầu luôn luôn bị bao vây theo lăm điều bẽ dẫu nhận biết trong đất nước Minh và trên cả đất nước Người đang nương thân tâm gửi. Những điều, rồi đây cũng sẽ trở thành Lịch Sử!”

Bài viết Chuyện Cũ Không Rời của Uyên Thao là một mảnh đoạn trong giọng Lịch Sử Văn Học Miền Nam ngày cũ. Ân tình anh mang với những người bạn đã chết đang được tôi thay anh mà trân trọng qua các con chữ riêng mình.

Tôi hứa với anh điều đó.

*Trần Thị Bông Giấy
(Bài viết xong tại San Jose khuya thứ Hai,
Jan. 11, 2021 3:29 sáng)
[]*

***Bình luận của Đỗ Thị Xuân Mai (Paris)
về bài viết của Uyên Thao và TTBG.***

Jan. 12, 2021.

Chị ơi, hơn một tuần không có tin chị là em biết chị mệt và bệnh rồi. Em không viết gì cho chị vì chỉ sợ chị lại bỏ ngủ ngồi dậy miệt mài với những con chữ. Dù sao chị cũng nghỉ ngơi được một chút và có người em họ bên cạnh. Thật khổ, thế nào mà cả kệ sách lại đổ trùm lên chị. Em thấy chị khác người quá. Lúc động đất cũng nhè đồng sách

mà lãnh trọn nữa! May không sao. Em cứ nghĩ mà thấy quái lạ, chị mê chữ nghĩa, chữ nghĩa cũng là hồn chị rồi, cả đồng sách, cả rừng rùng chữ nghĩa áp ủ chị, Trời ạ.

Em mong chị cẩn thận sức khỏe, trước sinh nhật 31, tháng 12 thấy chị đã bắt đầu đuối rồi.

Những gì về tờ Sóng Thần và chú Uyên Thao viết, viết cho chị, thật quý giá, một tài liệu lịch sử cho hậu thế. Em chỉ lo sau chú Uyên Thao, sau chị Bông Giấy, biết có còn ai là những người đủ nghị lực cũng như tài đức mà tiếp nối con đường trung thực của văn học VN hay không? Tri thức con người thời bây giờ không bằng một góc thời đó; đạo đức các xã hội đều xuống cấp, văn hóa chẳng ra sao hết. Ôi thật lo buồn! Giá mà họ chỉ đọc và hiểu thôi thì cũng đã khá lắm rồi!

Chị tận tụy với chữ nghĩa như vắt óc trút máu vào đó mà chẳng màng đến điều gì. Em thật chưa thấy nhà văn VN nào nào yêu đam mê và dâng mình cho văn chương một cách miệt mài đến vậy. Thương chị biết bao! Cầu xin Thượng Đế che chở chị và chú Uyên Thao.

Ngày còn Sóng Thần, em có biết dù khi ấy còn rất nhỏ. Nhưng em chẳng ngờ có hôm nay được chị cho đọc và hiểu nhiều về định mệnh của tờ báo đặc biệt này. Em xin tri ân chị và chú Uyên Thao rất nhiều.

[]

TTBG hồi âm Xuân Mai, Paris.

Em ơi,

Hôm nay chị đã ngồi dậy được nhưng vẫn còn phải ăn cháo. Nói về chuyện đổ sách: Trong nhà chị, tất cả mọi bức tường đều là chỗ ngự trị của sách (trừ ra toilette và nhà bếp). Trong phòng chị có hai cửa sổ rộng hơn một sải tay, cao sát mái tóc, một nhìn ra đường, một nhìn sang sân nhà bank bên cạnh. Sách được sắp lớp, thế cho tấm màn khỏi phải treo. Sách đổ xuống từ khung bên cạnh giường ngủ chị. May là bức tường sách phía trên đầu giường (toàn bìa cứng) không lay động, chứ nếu có, chắc chắn là chị đã chết. Ai đến nhà chị, câu nói đầu tiên để lưu ý chị là “Coi chừng động đất, sách đổ.” Đêm đó động đất 3 chấm rưỡi em ạ.

Đây là lần thứ hai động đất mà chị thấy ứng nghiệm “chữ nghĩa đã cứu chị”.

Lần trước (năm 2013) kinh khủng hơn, trời chưa tối, chị thấy rõ các cái nồi trên bếp nhảy tung tung, vậy mà các sách chỉ xê dịch ra một nửa rồi đứng im luôn trên kệ, không đổ. Mà dưới chân một bức tường sách có kê bàn thờ ông Địa, lúc nào cũng thắp một cây đèn cầy. Nếu sách đổ xuống thì đã cháy nhà rồi. Lần năm 2013 thật đúng là phép lạ!

Bất cứ điều gì con người làm ra đều được đáp trả cái giá Xấu-Tốt xứng đáng em ạ. Chị rất tin điều ấy nên không dám nghĩ đến sự xấu, cho dù chỉ thoáng qua trong ý tưởng. Chỉ buồn là con cái không có cùng niềm như mình... (San Jose, Jan. 12/2021).

[]

